

ODPORÚČANIA

pre zodpovedné podnikanie

Téma: **Zelený nákup**

ŽIVOTNÉ
PROSTREDIE

Zelené obstarávanie je taký spôsob nákupu tovarov a služieb, pri ktorom sa zohľadňuje ich dopad na životné prostredie. Zelené nákupy je možné uplatňovať v súkromnom ako aj verejnom sektore. Majú pomôcť stimulovať dopyt po udržateľnejších tovaroch a službách, čím podporujú vznik ekologických ako aj sociálnych inovácií. Nejde iba o nákup udržateľných výrobkov a služieb, treba zohľadniť celý životný cyklus vrátane používania a konca životnosti.

Viete, že?

Podľa [Circularity Gap Report 2022](#) je svet cirkulárny iba z 8,6 %. To znamená, že iba 8,6 % materiálov, ktoré vyťažíme za rok, aj opätovne využijeme. Za posledných päť desaťročí sa pritom naša svetová populácia zdvojnásobila, ťažba materiálov strojnásobila a hrubý domáci produkt sa zvýšil štvornásobne.

„Šetrenie prírodnými zdrojmi je nevyhnutné a malo by byť zohľadňované aj pri obstarávaní, resp. nákupe produktov a služieb. Globálna iniciatíva Earth Overshoot Day každý rok označuje dátum, kedy dopyt ľudstva po ekologických zdrojoch a službách presiahne to, čo je planéta schopná vyprodukovať. Pre Slovensko a rok 2022 je týmto dátumom 3. máj – znamená to, že ak by sme pokračovali v rozvoji ako doteraz, potrebovali by sme zdroje viac ako dvoch planét.“

Ivana Maleš

Inštitút cirkulárnej ekonomiky¹

Environmentálne hľadisko vo verejnom obstarávaní

Zelené verejné obstarávanie (ZVO) je v slovenských podmienkach dobrovoľným nástrojom, pričom zákon o verejnom obstarávaní určuje pre verejných obstarávateľov a obstarávateľov minimálne percentuálne podiely, ktoré musia tieto subjekty dodržať v rámci kalendárneho roka. Podľa dát z posledného monitorovania realizovaného v roku 2021 bol podiel zeleného verejného obstarávania na celkovom verejnom obstarávaní v roku 2020 na úrovni 14,74 %, pokiaľ ide o počet uskutočnených zákaziek a na úrovni 11,45 %, pokiaľ ide o ich hodnotu v eurách bez DPH.² Tento podiel by sa mal v budúcnosti zvýšiť, nakoľko je to jeden z cieľov Stratégie environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030. Tá uvádza, že by sa do roku 2030 malo zabezpečovať zeleným verejným obstarávaním aspoň 70 % z celkovej hodnoty verejného obstarávania a aspoň 70 % z celkového množstva zákaziek vo verejnom obstarávaní.

Posun nastal 31. marca 2022, kedy nadobudla účinnosť novela zákona o verejnom obstarávaní, ktorá zaviedla nový pojem „environmentálne hľadisko vo verejnom obstarávaní.“ Environmentálne hľadisko je taký aspekt súvisiaci s predmetom zákazky, ktorý znižuje negatívne vplyvy alebo predchádza negatívnym vplyvom obstarávaných tovarov, stavebných prác alebo služieb na životné prostredie počas akejkoľvek fázy ich životného cyklu, prispieva k ochrane životného prostredia, podporuje adaptáciu na zmenu klímy alebo podporuje trvalo udržateľný rozvoj, najmä prostredníctvom znižovania znečistenia ovzdušia, vody a pôdy; znižovania emisií skleníkových plynov; ochrany lesov; predchádzania vzniku odpadov alebo znižovania množstva vzniknutých odpadov; zhodnocovania alebo recyklácie využívaných materiálov; využívania obnoviteľných zdrojov alebo efektívnejšieho využívania prírodných zdrojov.

¹ Pokiaľ nie je uvedené inak, všetky predkladané dáta a informácie boli prezentované na odbornom webinári Zelený nákup, ktorý sa uskutočnil 31. marca 2022 pod hlavičkou BLF, Circular Slovakia a INCEN.

² Informácia o implementácii [Národného akčného plánu](#) pre zelené verejné obstarávanie v Slovenskej republike na roky 2016 – 2020 za rok 2020

„Okrem environmentálnych benefitov môže zelené verejné obstarávanie priniesť vyhlasovateľom súťaží aj ekonomické výhody. Patria k nim napríklad zníženie celkových nákladov v dlhodobom horizonte, podpora inovácií na trhu, podpora konkurencieschopnosti produktov ako aj zlepšenie poskytovaných služieb.“

Tomáš Slávik

Úrad pre verejné obstarávanie

BUSINESS LEADERS FORUM, CIRCULAR SLOVAKIA A INCIEN ODPORÚČAJÚ

Ako nakupovať „na zeleno“? Bez ohľadu na to, či ste verejná inštitúcia alebo firma, kľúčom je dôkladná príprava. Tá by mala zahŕňať dôsledné naplánovanie všetkých procesov, ale aj identifikovanie potrieb obstarávateľa, definovanie požiadaviek nákupu a výber metodiky. Ak je prípravná fáza dobre zvládnutá, samotný proces obstarávania/nákupu už nemusí byť strašiacom.

V prvom rade je potrebné získať dodávateľa, ktorý je schopný splniť požiadavky zákazky. Toto je možné dosiahnuť tak, že sa správne definujú a vypracujú požiadavky pre výberové konanie. Môže napríklad ísť o požiadavku certifikácie. Obstarávateľ má aj možnosť vylúčiť uchádzača, ktorý sa v minulosti dopustil závažného

poškodenia životného prostredia. Zároveň má možnosť vybrať ekologicky zameraného dodávateľa bez diskriminácie ostatných, pretože každý podnikateľský subjekt má možnosť získať certifikáciu v priestore EÚ a SR. V tomto kontexte je dôležité venovať viac času prípravnej fáze a preskúmať možnosti na trhu.

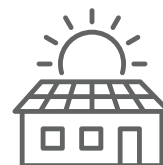
Je len na obstarávateľovi, do akej miery bude prísny pri stanovení požiadaviek na súťaž. Môže zvoliť tzv. K.O. požiadavku v zmysle „Nemáš – nesúťažíš“, ktorá umožní zapojiť sa do obstarávania len tým subjektom, ktoré spĺňajú všetky kritériá. Alebo môže obstarávanie otvoriť širšiemu rozsahu subjektov, pričom zvýhodní tie, ktoré ponúkajú zelené riešenia.

IDENTIFIKOVANIE
potrieb nákupu

DEFINOVANIE
výberových kritérií

ZVÝHODNENIE
zelených riešení

**Čím sa môže súkromný sektor
inšpirovať od verejného?**

Zelené obstarávanie nie je len fenoménom verejného sektora. Firmy síce nemajú stanovené kvóty na počet zelených zákaziek, ale môžu sa sami rozhodnúť nakupovať efektívne s redukciou škôd spôsobených na životnom prostredí. Zelené nákupy môžu zvýšiť konkurencieschopnosť firmy, pozitívne vplývať na zákazníkov a reagovať na ich zvýšený dopyt po zelených alternatívach. Ďalšou výhodou je aj to, že v konečnom dôsledku sa firme znížia celkové náklady na výrobu a chod prevádzky či kancelárií.

Príklad dobrej praxe

Príklad z verejného sektora

Úloha **Ministerstva životného prostredia SR** v rámci zeleného verejného obstarávania spočíva v realizácii školení, prípravy metodík pre konkrétne produktové skupiny a monitorovaní implementácie. Ako ministerstvo pretavuje poznatky do svojej praxe? Tu sú konkrétne príklady zohľadňovania environmentálneho aspektu nákupu, ktorými sa vie inšpirovať každá firma aj inštitúcia:

1. Zavedenie predĺženej záručnej doby a možnosti servisných služieb, pretože trvácne a opravitelné produkty sú v súlade s princípmi jednak zeleného obstarávania, ale aj cirkulárnej ekonomiky. Je vhodné začať napríklad s elektronikou.
2. Bežnou praxou je, aby bol papier bielený bez použitia plynného chlóru, resp. mal certifikáciu EU Ecolabel.
3. „Zelené“ požiadavky ministerstvo uplatňuje aj pri cateringu na porady či podujatia, spočívajú napríklad v zákaze jednorazového riadu, v uprednostnení sezónneho ovocia a zeleniny, alebo značky ekologického poľnohospodárstva.
4. Na trhu je možnosť nákupu hygienických prostriedkov z recyklovaného vlákna (papierové utierky, toaletný papier).

„Zelené nakupovanie by sa malo stať štandardom nielen vo verejných inštitúciách, ale aj vo firmách. Firmám odporúčam zaradiť do svojej ESG stratégie aj environmentálne ciele v oblasti zeleného nákupu. Táto téma by mala byť podporovaná priamo od vedenia firmy.“

Miroslav Rousek

Ministerstvo životného prostredia SR
(do 31. mája 2022)

Príklad dobrej praxe

Príklad z verejného sektora

Kým v roku 2018 **Mesto Bratislava** nerealizovalo žiadnu zákazku, ktorá by mohla byť považovaná za sociálne či environmentálne zodpovednú, v roku 2021 to bolo viac ako 45 zodpovedných nákupov, z čoho takmer 30 bolo vysúťažených zeleným obstarávaním. Magistrát sa vydal touto cestou aj preto, že mu to dávalo ekonomický zmysel. Je dôležité neprihliadať len na nízku cenu produktu v okamihu nákupu. Zelené obstarávanie v skutočnosti nie je drahšie, ak sa vezmú do úvahy celkové náklady počas celého životného cyklu.

Environmentálny aspekt sa snaží mesto zohľadňovať aj pri najbežnejších činnostiach. Pri zabezpečovaní cateringu dbajú na zero-waste riešenia, drevo nakupujú z oblastí, ktoré sú obhospodarované trvalo udržateľným spôsobom, mestské lavičky sú vyrábané z recyklovanej ocele. Pri nákupe elektroniky požadujú certifikáciu, ktorá označuje najšetrnejšiu technológiu výroby na trhu.

„Zelenými nákupmi sa prirodzene kultivuje samotný trh. Zvyšovaním dopytu po environmentálnych riešeniach, zvyšujú svoju ponuku aj podnikatelia. Cenový rozdiel medzi bežným a certifikovaným produktom nie je pritom až taký zásadný, ako si mnohí myslia. Trh, najmä v západnej Európe a USA, je pripravený vyrábať ekologicky šetrne a pritom nie výrazne drahšie.“

Michal Garaj

Magistrát HM SR Bratislava

Príklad dobrej praxe

Príklad zo súkromného sektora

Firmy sú značnými producentmi emisií skleníkových plynov do ovzdušia. Spoločnosť **Adient**, ktorá je jedným z najväčších výrobcov automobilových sedačiek, sa pri svojich nákupoch sústreďuje na to, aby znížila svoju produkciu CO₂. Podľa interných prieskumov sa zistilo, že najviac emisií sa vytvorí v jej dodávateľskom reťazci (88 %). Ide o nepriame emisie spoločností, ktoré sú ich dodávateľmi, a preto je dôležité zbierať od nich čo najviac informácií a dáť. Adient vypracoval akčný plán, kde zadefinovali zelenú stratégiu pre nákupy. Firma napríklad objednáva len také autá, ktoré spĺňajú prísne emisné limity a benefituje z používania zelenej energie, pretože za tú neplatí uhlíkovú daň. Svojou

zelenou stratégiou sa Adient stáva atraktívnym aj pre investorov, ktorí sa často rozhodujú na základe medzinárodných ratingov udržateľnosti.

„V priebehu roka 2022 sme vyvinuli interný nástroj na hodnotenie dodávateľov z hľadiska ESG kritérií. Tento nástroj nám významným spôsobom pomôže nakupovať produkty a služby s čo najmenším dopadom na životné prostredie.“

Larissa Schafarenko

Adient Slovakia

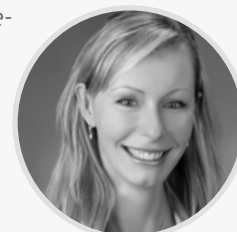
Príklad dobrej praxe

Príklad zo súkromného sektora

Zelený nákup si vo **VSE Holding** prvýkrát vyskúšali na výbere kobercov pre Zákaznícke centrum v Košiciach. Pri tvorbe metodiky vychádzali z už vytvorených jednotných odporúčaní Európskej komisie pre zelené obstarávanie a pred spustením výberu zrealizovali prieskum trhu, aby zistili, či dodávatelia vedia splniť stanovené environmentálne kritériá. Firma do nákupu implementovala aj požiadavku na dlhšiu záručnú dobu. Dodávatelia musia predložiť taký materiál, pri ktorom vedia garantovať minimálne 5-ročnú záruku. V prípade, že niektorý ponúkne záruku dlhšiu ako 5 rokov, dostane body navyše. Koberce, ktoré v súčasnosti nakupujú, sú odolné, kvalitné a z recyklovaného materiálu. Dodávateľ im dodá menšie kobercové štvorce, ktoré sú ľahko vymeniteľné v prípade poškodenia, a to bez potreby výmeny celého koberca. Tá časť koberca, ktorá je už nepoužiteľná, dostane nový život napríklad v útulkoch. Podobný postup uplatňujú aj pri nákupe nábytku, ktorý musí disponovať potrebným osvedčením. Pri výberovom procese požadujú dlhú

záruku a servisné služby. Výhodou je, ak si po skončení životnosti nábytku dokáže dodávateľ vziať nábytok naspäť a znovu ho spracovať alebo darovať.

„Chceme povzbudiť iné firmy, aby sa zeleného nákupu neobávali. Výberový proces nie je vôbec náročnejší ako pri „nezeleňom“ obstaraní a mnohí dodávatelia sú na špecifické požiadavky pripravení. Nikoho neprekvapilo, že žiadame certifikáty alebo požadujeme produkty z recyklovaných materiálov, pre mnohé firmy je to už bežná prax.“

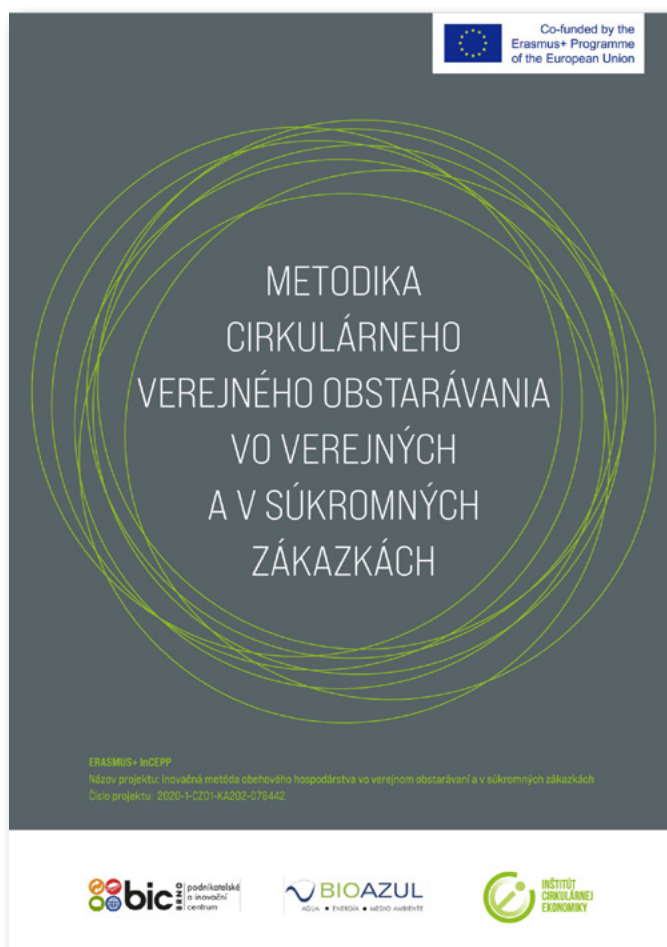

Karolína Danková
VSE Holding

AKO NA TO? POĎTE S NAMI KROK ZA KROKOM

V marci 2022 vydal INCIEN publikáciu [Metodika cirkulárneho verejného obstarávania vo verejných a súkromných zákazkách](#). Publikácia, ktorá bola vytvorená v spolupráci s partnermi zo Španielska a Českej republiky, vysvetľuje, prečo je dôležité cirkulárne obstarávať, akým spôsobom a zameriava sa aj na oblasť greenwashingu, ktorý je veľmi často prítomný a nezaručuje požadovaný dopad na životné prostredie.

V metodike sú uvedené dobré a aj neúspešné príklady z praxe, nakoľko je dôležité poukázať aj na chyby, ktoré sa bežne stávajú. „Táto publikácia je užitočná pre súkromný a verejný sektor nakoľko presne popisuje problémy, ktorým spoločnosť čelí a zároveň predstavuje riešenia prostredníctvom príkladov z praxe. Je dôležité učiť sa od skúsenejších, ktorí nám poradia čo funguje a čo nie a tak tvoriť lepšie podmienky aj na trhu – ako na úrovni nákupcov, tak aj na strane firiem, ktoré ponúkajú tovary a služby,“ vysvetľuje Ivana Maleš z INCIEN.

ODPORÚČANIA PRIPRAVILI

Business Leaders Forum (BLF)

je neformálnym združením firiem, ktoré sa hlásia k princípom zodpovedného podnikania. V roku 2022 mala táto vzdelávacia a net-workingová platforma administrovaná Nadáciou Pontis 51 členov. Do BLF „rodiny“ patria aj platformy Charta diverzity a Firmy komunity. Spolu každoročne zorganizujú 20+ podujatí, na ktorých ponúkajú konkrétnu inšpiráciu a príklady dobrej praxe z každého z troch pilierov ESG.

www.blf.sk

Circular Slovakia

je verejno-súkromnou platformou na podporu obehového hospodárstva. Tvorí ju sieť dnes už 60 subjektov z verejného, súkromného a mimovládneho sektora s ambíciou urýchliť prechod na zelenšie a obehové Slovensko. Poskytuje priestor na dialóg, sieťovanie, výmenu skúseností a vedomostí. Zároveň zvyšuje povedomie o problematike vďaka vzdelávaniu a prináša nástroje, ktoré uľahčujú transformáciu na obehové hospodárstvo.

**Circular
Slovakia**

Platforma pre obehové
hospodárstvo

www.circular-slovakia.sk

Inštitút cirkulárnej ekonomiky (INCIEN)

je nezisková organizácia tvorená odborníkmi na cirkulárnu ekonomiku. Spolupracuje so samosprávami, štátnou správou a súkromnými spoločnosťami, kde pripravuje analýzy a koncepty pre prechod na obehové hospodárstvo. Tvorí štúdie a odborné práce v oblastiach obehového hospodárstva. Zameriava sa napríklad na materiálové toky, využívanie odpadov ako zdroja, efektívne financovanie obehového hospodárstva. INCIEN je spoluzakladateľom platformy Circular Slovakia.

**INŠTITÚT
CIRKULÁRNEJ
EKONOMIKY**

www.incien.sk